

BIRUTĖ CIPLIJAUŠKAITĖ

Poezija ir jos vertimas

Anotacija: Šio straipsnio mintis paskatino penktasis tarptautinis lietuvių literatūros vertėjų seminaras Nidoje 2008 m. Straipsnio tikslas – pakviesti pagalvoti apie tai, kas yra poezijos esmė, neužmirštant, kad ji susieta su autoriaus krašto kalba, kultūra, jo gyvenamu laikotarpiu. Čia pateikiami įvairių kraštų poetų, vertėjų, kritikų apmąstymai apie vertimo darbą, jam kylančias kliūtis ir bandomą pasiekti idealą.

Raktažodžiai: poezijos vertimas, vertimo teorija, požiūriai į vertimą.

Paklaustas, kuo poezija skiriasi nuo prozos, dažnas pasako: joje tai, kas norima išreikšti, pilnai neišsakoma, o įteigiama. Kurdamas poeziją, autorius nesistengia fotografiškai aprašyti; jis savo mintį perteikia alegoriškais ar simboliniais vaizdiniais, žinodamas, kad kiekvienas skaitytojas reaguos kitaip. Ne vienas poetas laiko beveik savo prievole pateikti tiktai užuominas, padrikas nuorodas, kviesdamas skaitytoją aktyviai įsijungti į kūrybinį procesą. Tai, kas nepasakoma, dažnai būna svarbiau negu žodžiai, užrašyti eilutėj. Poetas perteikia ne tai, ką mato, o tai, kaip jis reaguoja į tai, ką mato. Tai itin akivaizdu, palyginant eilėraščius, įkvėptus žiūrint į tą patį gamtovaizdį ar žmogų. (Realistiškas to, ką užgriebia akis, užfiksimas vyraavo tik gana trumpais laikotarpiais.) Tad gal galima būtų sakyti, kad jau pačia savo esme poezija yra vertimo procesas, pasak Brodskij*, metafizinės tiesos perdavimas žemiška kalba¹. Trumpas eilėraštis sukelia nuostabą, matant, kaip „mažas ašotėlis sutalpina beribius pasaulius“². Tą labai gražiai yra išsakęs Rilke:

Raum greift aus uns und übersetzt die Dinge:
dass dir das Dasein eines Baums gelinge,
wirf Innenraum um ihn, aus jenem Raum,

* Autorės prašymu kitataučių asmenvardžiai palikti be lietuviškų galūnių (*redakcijos pastaba*).

1 Žr. Franco Buffoni įvadą į *La traduzione del testo poetico*, ed. Franco Buffoni, Milano: Angelo Guerini e Associati, 1989.

2 José Corredor-Matheos, *El don de la ignorancia*, Barcelona: Tusquets, p. 109.

der in dir west. Umgieb ihn mit Verhaltung.
 Er grenzt sich nicht. Erst in der Eingestaltung
 in dein Verzichten wird er wirklich Raum.³

Kuo mažiau konkrečių duomenų, tuo didesnė galimybė išrutulioti asmenišką interpretaciją. (Vienas kritikas yra net savo knygą pavadinęs *Interpréter pour traduire*⁴). Taip pat Hans Gadamer tvirtina, kad pagrindinė vertėjo užduotis yra interpretuoti⁵.

Šiuo atžvilgiu labai įdomi vieno argentiniečio poeto Hugo Mujica neseniai pasirodžiusi eilėraščių knyga *Lo naciente (Gimimo procesas)*⁶, savos rūšies „poetika“, kur įsakmiai teigiama, kad poezijoje nebandoma „pasakoti“: kiekvienas žodis joje yra tik raktas, atveriantis galimybę ne klausyti, o įsiklausyti; ne „suprasti“, o pajusti, išvesti skaitytoją už jį supančios tikrovės ribų⁷. Apie tai yra rašę visų laikų teoretikai ir poetai, patys bandę versti iš kitų kalbų. (Įdomu tai, kad ne vienas jų yra ir meno žinovas ar kritikas: pasišaukdami pagalbon įvairias meno raiškos priemones, jie priduoda savo išvadoms universalumo.)

Jie visi taip pat tvirtina, kad tikra poezija ne „sako“, o „veikia“: pažadina naują impulsą. Dėl to eilėraštis visada lieka neužbaigtas: atviras naujas naujos energijos šaltinis. Jis kviečia atspėti, kas slepiasi už žodžių. Vertimo atveju tas slėpinys yra kitoks negu pirmojo kūrėjo, ir tai pateisina eilėraščio skaitymą kaip palimpsestą. Poezija yra pasaka be galo, sutelkianti savyje beribes galimybes. Kiekvienas joje suranda savo giluminį „aš“. Idant to pasiektume, reikia ja tikėti, pasiduoti jos mis-

3 „Erdvė veržiasi iš mūsų ir perkelia daiktus: / idant tau pavyktų medžio būti, / apgaubk jį vidaus erdve, iš tos erdvės, / kuri tvyro tavyje. Apglėbk jį tvirtai. / Jis neturi ribų. Kurdamas išsižadėk savęs / ir tik tada jis taps tikru medžiu.“ (iš vokiečių k. išvertė Jadvyga Bajarūnienė), Reiner Maria Rilke, „Durch den sich die Vögel werfen“, in: *Werke in drei Bänden*, t. 2, Frankfurt/Main: Insel, 1973, p. 168.

4 Danica Seleskovich, Marianne Lederer, *Interpréter pour traduire*, Paris: Sorbonne, 1986. Gian Piero Bona prideda dar vieną sąlygą: interpretuoti mylint (Gian Piero Bona, „Interpetans et amans (o la condizione del traduttore)“, in: *La traduzione del testo poetico*, p. 78–83.).

5 Roman Jakobson teorijomis pasiėmęs Willis Barnstone vertimo procedūrą vadina „kūrybinu perkėlimu“ (Willis Barnstone, *The Poetics of Translation: History, Theory, Practice*, New Haven: Yale University Press, 1993).

6 Hugo Mujica, *Lo naciente. Pensando el acto creador*, Valencia: Pre-Textos, 2007; toliau cituojant iš šio leidinio skliaustuose nurodomas tik puslapis.

7 Cf. Luis Suñén: “recorrer lo intocable, dar a las cosas / una esencia que las aleja del mundo” (Luis Suñén, *Mundo y sí*, Pamplona: Pamiela, 1988, p. 14.).

tinei, sakralinei galiai⁸. Tada viskas, prie ko ji prisiliečia, įgauna naujo gyvenimo. Tai reikia turėti omenyje, lyginant vertimą su originalu, ir to pasiekti nelengva. Pasak Paul Valéry, tai tas pat, kaip bandyt šokti supančiotam grandinēm⁹.

Kadangi, pasak daugelio, poezija yra „apreiškimo menas“, vertėjo užduotis pasirodo beveik dvigubai sunkesnė: perduoti pirmojo apreiškimo akimirką, sukuriant dirvą naujam apreiškimui. Puslapyje parašyti žodžiai yra tik pirmas žingsnis. Kiekvienas skaitytojas juos gali vystyti kita kryptimi. Pasak Nobelio laureato Octavio Paz, poezija skleidžiasi, kai rašytojo jautrumas randa atgarsį skaitytojo jausminėje reakcijoje¹⁰. Gal dėl to visi, kurie yra rašę apie poezijos vertimą, pabrėžia jos „mistišką dvelkimą“, pasireiškiantį per ritmą. Ji skaitytoją užvaldo savo muzikalumu ir iš jo išplaukiančia įtaiga. Nepasitenkinama tuo, ką reiškia skaitomi žodžiai. Eilėraščio galutinis efektas supinamas iš įvairių laikų atskambių, kurie yra kiekvienam skaitytojui skirtingi, nes kitokia jo patirtis. Dėl to taip lengva pasiklysti ir vietoj „traduttore“ (vertėjo) virsti „traditore“ (išdaviku).

Vertėjas privalo pajusti ir perduoti visa užvaldančias žodžio vibracijas, išlaikant eilėraščio vaiskumą, kuris jį priartina prie „gryno kalbėjimo“, absoliučios – ir tuo pačiu universalios – išraiškos, betgi saugojant, kad nedingtų originalo daugiaprasmiškumas. Pasak Walter Benjamin, pirmasis žingsnis vertime – tai įsiklausymas bei įgalinimas pajusti, kad interpretacijos galimybės yra neišsenkančios, nes tiek eilėraštis, tiek jo vertimas yra „Interpretation einer schwindenden Bedeutung, die nicht notiert ist“¹¹. Tai, ką ir kiek skaitytojas perims, priklauso nuo jo kultūros lygio. Kai kurie eilėraščiai atspindi tik gyvenamąją akimirką. Kituose girdisi praėjusių laikų šedevrų atskambiai ir nuorodos į kitokį pasaulį. Jų vertimas reikalauja ypatingo subtilumo.

Savo poezijos tobulumu išgarsėjęs Paul Valéry teigia, jog eilutė laukia, kad jai būtų priduta reikšmė. Pasak ispano José Corredor-Matheos, daiktai žiūri į jį, prašydami būti priimti į eilėraštį, juos išverčiant. Marcel Proust ir Ezra Pound tvirtina, kad kiekvienas skaitytojas – o kartu ir vertėjas – tiek eilėraštyje, tiek prozos

8 Jacques Derrida kalba apie „vertimo teologiją“, pabrėždamas, kad visas pasaulis dar laukia būti „papildytu“ (Jacques Derrida, „La théologie de la traduction“, in: *Du droit à la philosophie*, Paris: Galilée, 1990, p. 371–394.).

9 Paul Valéry, „*Cantiques Spirituels*.“ *Variété. Oeuvres I*, Paris: Gallimard, 1957.

10 Octavio Paz, *Literatura y literalidad*, Barcelona: Tusquets, 1981.

11 Walter Benjamin, „Die Aufgabe des Uebersetzers“. Įvadas į jo išverstą Baudelaire *Tableaux Parisiens*, Heidelberg, 1923. Angliškas vertimas Hannah Arendt parengtame rinkinyje *Illuminations*, New York: Schocken Books, 1969, p. 69–82.

veikale bando atrasti pats save¹². Beveik visi, rašiusieji apie vertimą, pabrėžia, kad prie kūrinio reikia artintis su meile ir likti pilnai atsivėrusiam, o ne bandyt jį interpretuoti, remiantis griežtomis filologinėmis teorijomis. Dažnas poetas yra teigęs, kad tai, ką eilėraštis sako, nėra svarbu: jo esmė glūdi jo sukeliame jausminiame poveikyje. Tikrai poetiškas kūrinys gimsta su kiekvienu nauju jo perskaitymu ir pilnai pagaunamas tik tada, kai į jį žiūrima ne kaip į tikrovės fotokopiją, o kaip į rentgenogramą. Įtikinamai tą yra suformulavęs Eugene Nida: vertimas yra paviršutinių struktūrų performavimas į gelmės sandarą, iš kurios tada gimsta nauja paviršiaus struktūra kitoje kalboje, prisilaikant jos dėsnių, jos skambumo ir įtaigumo galios¹³. Vizualinis, conceptualus, muzikinis lygmuo turi atrasti naują darnumą kitoje kalboje, suformuoti naują, savitą „Klangkörper“ (visumos efektą, Natalia Man¹⁴), naują originalo įsikūnijimą.

Vienas iš plačiai skaitomų ir didžiulę įtaką padariusių teoretikų apie vertimą yra Walter Benjamin, kurio „Die Aufgabe des Uebersetzers“ suglaudina pagrindinius principus ir nurodo, kokia turėtų būti vertėjo pažiūra į savo užduotį: stengtis perduoti ne turinį, o esmę; ne žodžius, o po jais slypinčią prasmę. Vertėjas turi stengtis įjungti tai, kas nepasakyta – bandyt atrasti „galutinį“ žodį. Kiekvienas vertimas taip pat yra kūrimas. Jis praturtina tekstą, įsiskverbia giliau. Dėl to Friedrich Hölderlin siūlo tą darbą vadinti „Umdichtung“ (perkūrimu). Vienas iš poetiškiausių vertėjų Italijoje Emilio Coco (perteikęs italų kalba nemažai lietuvių poezijos), tvirtina, kad verčiant reikia bandyt įžvelgti tai, kas vyksta originalo autoriaus sieloje, nepasitenkinti užrašytais žodžiais¹⁵. Pasak Ezra Pound, vertėjas, kuris idealiu atveju yra poetas, bando pagauti ir perduoti akimirkai sušvytėjusį grožį. Valéry nurodo, kad jis įgalina nors trumpam įsiskverbti į kito gyvenimą. Jiems pritaria Georg Steiner: geras vertimas išryškina originalo dorybes¹⁶. Ne vienas šių dienų prancūzų poetų – Yves Bonnefoy, Bernard Noël, Henri Meschon-

12 Silvano Sabbadini, „Traduzione: tra interpretazione e allegoria“, in: *La traduzione del testo poetico*, p. 127–133.

13 Eugene A. Nida, Charles A. Taber, *Theory and Practice of Translation*, Leiden: E.J. Brill, 1969.

14 Natalia Man, „Der Klangkörper des Originals als Ausgangspunkt der Uebersetzung“, in: Horst W. Drescher, Signe Scheffzack (Hrg.), *Theory und Praxis des Uebersetzens und Dolmetschens*, Frankfurt/Main: P. Lang, 1976, p. 99–106.

15 Emilio Coco, „Atto di difesa“, in: *Poeti spagnoli contemporanei*, Alessandria: Edizioni dell'Orso, 2008, ix–xiii; Idem, „Perché ho tradotto i giovani poeti spagnoli“, in: *La traduzione del testo poetico*, p. 78–83.

16 Georg Steiner, *Après Babel. Une poétique du dire et de la traduction*, Paris: Albin Michel, 1978.

nic, Claude Esteban – primygtinai kartoja, kad visa poezija yra nuolatinis žodžio judėjimas priekin, kalbos vystymas, tad kiekvienas vertimas „pratęsia“ originalą, pagaudamas jo skambesį, bet taip pat įjungdamas naujos kalbos muzikalumą¹⁷. (Dėl to Walter Benjamin perspėja, kad vertimas nebus įvertintas kaip pasisekęs, jei nesukurs beveik dvilypio teksto: to, kas jame išsakyta ir kas užmaskuota.) Tekstas tampa skaidriu, pasikviečiant į pagalbą simbolizmą.

Kiekvienas žanras turi savo savybes. Kalbant apie poezijos vertimą, verta prisiminti, ką verčiami poetai sako apie pačią poeziją, bandyt atsekti jų samprotavimus jų eilėse, stengiantis suderinti praėjusių šimtmečių ir šių dienų atstovų mintis. Labai įdomių pareiškimų randame Paul Valéry straipsnyje apie šv. Jono nuo Kryžiaus „Dvasinės giesmės“ vertimą į prancūzų kalbą, sujungiant poezijos ir vertimo procesų apibūdinimus. Jis pakartotinai nurodo, kad tikras poetas ir versdamas daugiau dėmesio skiria ne turiniui, o formai, norėdamas sukelti originalo sukurtą sąskambį skaitytojo sąjaujime. Taip, kaip originalo autorius rašydamas kūrinį, jį transponuojantis vertėjas turi atsakyti savęs, neprikergti užčiuopiamo savo paties balso skambesio. Jo pareiga: įsijausti į originalo autoriaus dvasinę būseną, kuria šis norėjo „užkerėti“ skaitytoją. Bet bandant perduoti eilėraščio dvasią ir jo laikams būdingą išraišką, vertėjui neleidžiama užmiršti, kad jis visų pirma privalo sukurti poetišką visumą. Valéry įsakmiai kartoja, kad geriau atsakyti minties negu poetiškos jos išraiškos. Ištariami žodžiai skiriami vidinio sielos virpesio, ne mintijimo pažadinimui, nes idealaus vertėjo pagrindinis troškimas yra įgalinti skaitytoją pasinerti į kito gyvenimą, užčiuopti jo alsavimą. Svarbu prisiminti jo perspėjimą, kad visa, kas sukaupia eilėraštyje, nepagaunama iš karto: gera poezija sukelia norą būti ir vėl skaitoma, ir kiekvienu skaitymu atveria naują gilumą. Dėl to svarbu žodžius suglaudinti: tai eilėraščių praturtina, priduoja daugiaprasmiškumo. To negali užmiršti vertėjas. Tikra poezija yra transcendentali. Ji išplaukia iš išgrynintų eilių.

Naujam išsipildymui reikia laiko. Viena iš tikros poezijos prievolių: neperkimšti eilučių žodžiais ar sudėtingais įvaizdžiais, palikti erdvės, atviros skaitytojo troškimui ją pratęsti. Pasak Mujica,

17 Yves Bonnefoy, “Traduire la poésie”, in: *La petite phrase et la longue phrase*, Brive: La TILV, 1994; Bernard Noël, *L’espace du poème*, Paris: POL, 1998; Henri Meschonnic, *Les Etats de la poétique*, Paris: PUF, 1985; Idem, *Poétique du traduire*, Paris-Lagrasse: Verdier, 1999; Idem, *Vivre poème*, Reims: Dumerchez, 2006; Claude Esteban, “Traduire”, in: *Critique de la raison poétique*, Paris: Flammarion, 1987.

Poezija save išsako pasitraukdama,
apsireiškia kaip nutolimo
pėdsakas:
troškulys, kurį burnoje palieka žodžiai. (124)

Jis gražiai nusako tokio veiksmo atpildą: poetas „trokšta to, kas neįmanoma, dėl to jam duodama tai, kas neišsemiama“ (138). Jis apibūdina ir procesą:

Savo atvirumu kūrinys save pranoksta;
save pranokdamas, įjungia ir mus:
įjungia, įgalindamas mus atsiverti (144)

Su tuo, kas neišsemiama, turi skaitytis ir vertėjas, kurio darbas visuomet turi dvilypę paskirtį: klausytojo ir kūrėjo. O versdamas jis prideda dar ir trečią dimensiją. Pasak Claude Esteban, jis bando perteikti „la suractivation originale propre à l'original“: atsiverdamas pirmojo kūrėjo dvasinei įtampai, stengiasi sukurti tobulą atitikmenį su nemažesne įtampa.

Tai, kas neapčiuopiama, daug sunkiau pasiduoda vertimui. Vokietis poetas/vertėjas Karl Krolow apibūdina šį darbą kaip „stets Versuch und Versuchung“: nesibaigiantis gundymas bandyt įsiskverbti į kitą autorių, kitą kultūrą¹⁸. Šį užsiėmimą lydi nuotykių ieškotojo išgyvenimai: nuostaba, sutrikimas, pasigėrėjimas kyla iš kiekvieno žodžio, stengiantis sujungti dviejų skirtingų kalbų ritmą ir galimas potekstes. Kaip pavyzdį jis cituoja Oskaro Milašiaus „Lapkričio simfonijos“ refreną „tai bus visai kaip šiam gyvenime“¹⁹. Pasak jo, kiekvienas geras eilėraštis turi įžiebiamo degtuko poveikį: sekunde sušvinta, apreikšdamas tai, kas neapčiuopiama ir logiškai neišaiškinama. Bandydamas privesti prie originalo sukeliama praregėjimo, pats vertėjas tampa kūrėju.

Jau minėtoje Mujica knygoje, skirtoje įtaigiems apmąstymams eilėraščių forma apie poezijos gimimo procesą, jos poveikio galimybių variantus, jos svy-

18 Karl Krolow, „Abenteuer des Uebersetzers“, in: *Ein Gedicht entsteht*, Frankfurt/Main: Suhrkamp, 1973, p. 110–114.

19 Šiuo ždiniu vertime Krolow užakcentuojamas „pays Cache-Cache“, įkūnijantis rašymo procesą, virsta „slapukais žaidžiančių šalim“. (Oscar Milosz, „Symphonie de novembre“, in: *The Noble Traveller. The Life and Writings of O.V. de L. Milosz*, ed. Christopher Bamford, New York: The Lindisfarne Press, 1985, p. 116–118. Lietuviškas Vaclovo Šiuo ždiniu vertimas Milašiaus *Rinktinių raštų* (Kaunas: savilaida, 1983), t. 1, perspausdintas *Drauge*, 2008 11 08.)

ravimą tarp „įkvėpimo“ ir įkūnyto žodžio, randame daugelio čia aptartų teorijų patvirtinimą, bet taip pat susiduriame su išvardytais vertimo sunkumais. Trumpais, suglaustais žodžiais, trumpučiais trieiliais ar ketureiliais, sujungiančiais įvairias plotmes, jis sugeba perduoti poezijos esmę:

Įkvėpimas
yra lyg artumas to,
kas toli,
gūsis be vėjo,
maldavimas, kuris ne prašo, o siūlo. (18)

Nuolat pabrėžiamas nuosaikumas ir taiklumas parenkant žodžius, jų galia sukelti skirtingas reakcijas:

Kvėpavimas yra būtinybė,
įkvėpimas – troškimas; vienas – kūnas,
kitas – įkūnijimas;
su vienu už gimstame,
su antruoju įgaliname gimti,
sutveriamė tai, kuo nesamė,
tampame dovana mes patys. (28)

Labai daug reikšmės pridudama tylai, kuri kviečia susikaupti ir įsiklausyti:

Tyla neišreiškiama ją sakančiojo žodžiais:
ji leidžiasi būt išgirsta
to, kuris jos klausosi, balse. (66)

Tyla eilėraštyje
yra ne tik jo, bet ir skaitytojo tyla:
erdvė, kurioje jis įsiklauso į save. (105)

Mujica taip pat moko skaityti: tylos ir užtektinai eilėraščiui skiriamo laiko dėka eilutė tampa daugiaprasme:

Poetas turi kalbėti,
 Įgalindamas išgirsti tai, ko nepasako:
 tai, kas jį paverčia poetu. (102)

Išstartų žodžių sąskambis sukelia asociacijas – dar viena kliūtis, kurią vertėjui reikia nugalėti: kiekvienoj kalboj asociacijos surištos su to krašto kultūra praeityje ir jos atskambiais dabartyje, ir jie gali būti labai skirtingi. Kiekvienas eilėraštis susideda iš daugelio klodų; jis nuolat kuriamas iš naujo. Poezijos užduotis nėra mokyti: ji peržengia/atveria konkrečias ribas ir palieka kūrybos laisvę skaitytojui:

Poezija neįgalina pažinti
 daiktus,
 nei kalną,
 nei ant jo pliauškiantį lietų,
 ji įgalina klausytis tylos, gaubiančios daiktus,
 kai jie glūdi patys savyje. (113)

Pasitikėjimas skaitytoju, jo paskatinimas išeiti iš savęs siūlo eilėraščių palikti neužbaigtą, idant būtų pasiektas išsipildymas:

Eilėraštis yra bylojimas
 įgalinantis klausytis to, kas jame nepasakyta,
 to, kas neišsakoma,
 ko nėra, bet kas turi apsireikšti:
 poezijos, kuri jame gyvuoja be balso. (150)

Filosofas Maurice Merleau-Ponty, nuodugniai studijavęs meno kūrinio fenomenologiją, perspėja, kad vertėjas privalo įsiskverbti į patį giliausiąjį teksto branduolį, o ne stebėti akiai – ar ausiai – pateikiamą paviršiaus efektą. Tik užčiuopdamas ir perduodamas tai, kas nematoma, jis sugeba pasiekti transcendentalią kokybę, neužmiršdamas imanencijos dėsnių. Viena iš svarbiausių vertėjo užduočių: jausti ir perteikti tikėjimą poezija ir kūryba, kitaip pasirei-

kiantį kiekvieno poeto kūryboje, bet visad liekantį neapibrėžiamą²⁰. Iškilus ispanų poetas Corredor-Matheos apie jį kalba kaip apie verčiamo teksto aromata, jo melodiją, jo metaforišką čiurlenimą. Tai pasiekama tik artinantis prie kūrinio su kuklumu ir meile.

Apie vertimo techniką yra jau tiek daug rašyta, kad pastangos viską susumuoti būtų bergždžios. Iš tiesų nebūtų tikslo kalbėti apie vieną geriausią metodą. Kiekvienas žanras, kiekvienas laikotarpis, kiekvienas autorius ir jo veikaluose atsispindinti kultūra reikalauja skirtingos procedūros. Viena pabrėžia beveik visi apie tai rašę: kuriant literatūrą, pagrindinės savybės yra įsiklausymas, atvirumas, noras „pažadinti daiktus“. Jų dėka gimsta savitas ritmas ir melodija. Juos pagauti, juos perkelti į kitaip skambančią, kitus sintaktinius dėsnius turinčią kalbą yra vienas svarbiausių uždavinių. Geras vertimas prisideda prie žodžio ir kalbos praturtinimo sąlytyje su kitoj kalboj slypinčiais niuansais. Pasak ispano Luis Suñén, eilėraštis neperša reikšmės; jis tik nurodo reikšmės galimybes. Ne vienas poetas yra kalbėjęs apie kūrybos proceso panašumą su mistikų patirtimi, susidedančia iš trijų pakopų: *via negativa* (savęs atsisakymas, tuščios erdvės sukūrimas) – *via iluminativa* (iš aukščiau ateinančios malonės pajutimas) – *via unitiva* (minties, pojūčio, žodžio suvienijimas eilėraštyje). Intuityvų procesą pabrėžia Natalia Man, nurodydama, kad visų svarbiausia yra suvokti tekstą kaip nepadalijamą *Klangkörper* (skambesys modifikuoja reikšmę), sujungiantį išeities tašką ir galutinį rezultatą: ne imitacija, ne pažodinis vertimas, o „Wiederverkörperung des Originals... kunstgerechte Nachbildung des Originals... als habe er sie selbst erlebt, gedacht und gesprochen“. Gal dėl to daugelis apie poezijos perkėlimą į kitą kalbą rašiusiųjų, kaip Ezra Pound, Endre Bojtár, pabrėžia, kad ją versti turėtų tik poetai, nes kitaip vertimas nepasieks originalo kokybės (o gero poeto rankose jis kartais ją perviršija)²¹. Neužtenka norėt poeziją versti, kad iš to pragyventum. Reikia *ja gyventi*, kaip taikliai pabrėžia vienos teorijos knygos pavadinimas: *Im [ne Vom] Uebersetzen leben*²². Kaip originale, taip ir vertime skaitytojas turėtų pajusti mistinę „malonės dvelkimo“ galią ir nebandyt smulkiai išnagrinėti, iš kur ji kyla.

20 Maurice Merleau-Ponty, *Phénoménologie de la perception*, Paris: Gallimard, 1945; Idem, *L'Œil et l'esprit*, Paris: Gallimard, 1964.

21 Endre Bojtár, „Postkolonijinių literatūrų vertimai“, *Literatūra ir menas*, 2008 07 25.

22 Fritz Paepke, *Im Uebersetzen leben: Uebersetzen und Textvergleich*, Tübingen, 1986.

Translating Poetry

Summary

When speaking about translation, one first has to consider the specific characteristics of the genre one is to transpose. Many critics and poets have written on the subject examining the difficulties inherent in the task, underscoring that poetry is not straight-forward exposition, and that in the written text the essence remains unsaid. More and more often they affirm that poetry is not a statement but interpretation, that its essence is suggestion, its capacity to penetrate to “the profound I” of the reader.

Numerous authors/translators speak of poetry’s “sacred power”, its capacity to generate new life by revelation (almost a mystic process). It does not merely address the intellect but provokes emotional response. According to Walter Benjamin, it is “the interpretation of an evanescent, not directly recorded meaning”. Since it works by association, the translator’s task is to try to capture the original spiritual state of mind of the author: to *listen*, and try to re-create it. The “profound structure” is more important than the words; therefore, a literal transposing means impoverishment. The success of the final product depends on the ability to capture and re-create the rhythm and insure a similar flow of the poem’s melody. Above all, the translator should try to incorporate what is not pronounced by words. Thus, translation becomes creation or, according to Hölderlin, “Umdichtung”. A good translation “extends” the original and acts as revelation. Power of association, inherent multiplicity of meaning are basic, and spur the desire to re-read the poem.

Keywords: poetry translation, theory of translation, translational approaches.
